MAJOLICATEGELS in het MAS - MUSEUM AAN DE STROOM
DEEL VI

-

ANTWERPSE TEGELTAPIJTEN … OF HET VERHAAL VAN DRIE AANSLUITENDE TEGELS

ANTWERP TILECARPETS … OR THE STORY OF THREE CONNECTING TILES

Studierapport *Frans Caignie - 2026*

Na een eerdere oefening om het decor van twee majolicategels uit de collectie van het MAS op elkaar aan te sluiten[1], kon deze constructie in 2022 aangevuld worden met een derde tegeldecor.

Daar waar de eerste oefening resulteerde in een cirkelvormig decor dat zich inpast in een tegelveld met geometrisch patroon, wordt met deze oefening een vierkantig decor ingepast in hetzelfde veld met geometrisch patroon.

After an earlier exercise to connect the design of two maiolica tiles from the MAS collection[1], this construction could be supplemented in 2022 with a third tile design.

While the first exercise resulted in a circular design that fits into a tile field with a geometric pattern, this exercise involves fitting a square design into the same geometric patterned field.

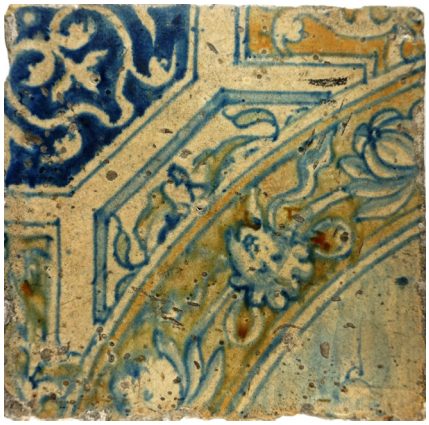

Om voor de studie van geometrische tegelpatronen in aanmerking te komen, geldt het principe dat het decor van de individuele tegel tot in het oneindige kan uitgebreid worden door samenvoegen van identieke tegels. In sommige gevallen dient de tegel 90° of 180° gedraaid om het gewenste resultaat te bereiken.

To be eligible for the study of geometric tile patterns, the principle applies that the design of the individual tile can be extended to infinity by joining together identical tiles. In some cases, the tile must be rotated 90° or 180° to achieve the desired result.

In een zeldzaam geval sluiten verschillende tegeldecors op elkaar aan waardoor in het vlak twee verschillende decoratiepatronen ontstaan met mogelijk een onderbreking in het geometrisch patroon. Dit is het geval bij het samenleggen van volgende tegels.

In a rare case, different tile designs adjoin each other, resulting in two different decorative surface patterns, possibly with a break in the geometric pattern. This is the case when joining the following tiles.

Decor A [2] / Design A [2]

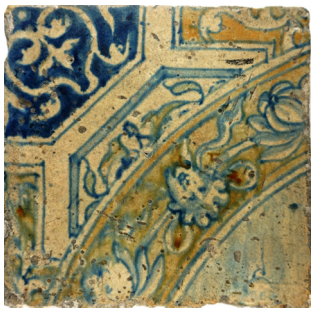

Decor B [3] / Design B [3]

Decor C [4] / Design C [4]

Decor D [5] / Design D [5]

Decors A en B bevatten drie gemeenschappelijke geometrische figuren: de zeshoek, de kwartachthoek en het kwartkruis. Van de tegel met decor B is tot op heden geen tweede exemplaar gekend.

Designs A and B contain three common geometric figures: the hexagon, the quarter-octagon and the quarter-cross. No second copy of the tile with design B is known to date.

De kwartkruizen van decor A zijn beide oranjebruin ingekleurd. Decor B heeft in het kwartkruis bovenaan diezelfde oranjebruine kleur. Het tweede kwartkruis geeft een groene schijn; echter, een bruin en geel vlekje glazuur doen eenzelfde oranjebruine kleur vermoeden die vermoedelijk door een te hoge ovenwarmte tot deze quasi ondefinieerbare kleur heeft geleid.

The quarter-crosses of design A are both coloured orange-brown. Design B has the same orange-brown colour in the quarter-cross at the top. The second quarter-cross gives a green appearance; however, a brown and yellow spot of glaze suggests the same orange-brown colour that probably led to an almost indefinable colour due to a too high kiln heat.

De cirkelboog op decor B wijst uit dat negen tegels nodig zijn om het hele cirkelvlak te bevatten. In afb. 1 werd dit decor geplaatst in de rechter bovenhoek van een negen tegels tellend vlak en in de linker onderhoek hetzelfde decor 180° gedraaid.

The arc on design B indicates that nine tiles are needed to cover the entire circle surface. In fig. 1 this design was placed in the upper right corner of a nine-tile surface and the same design was rotated 180° in the lower left corner.

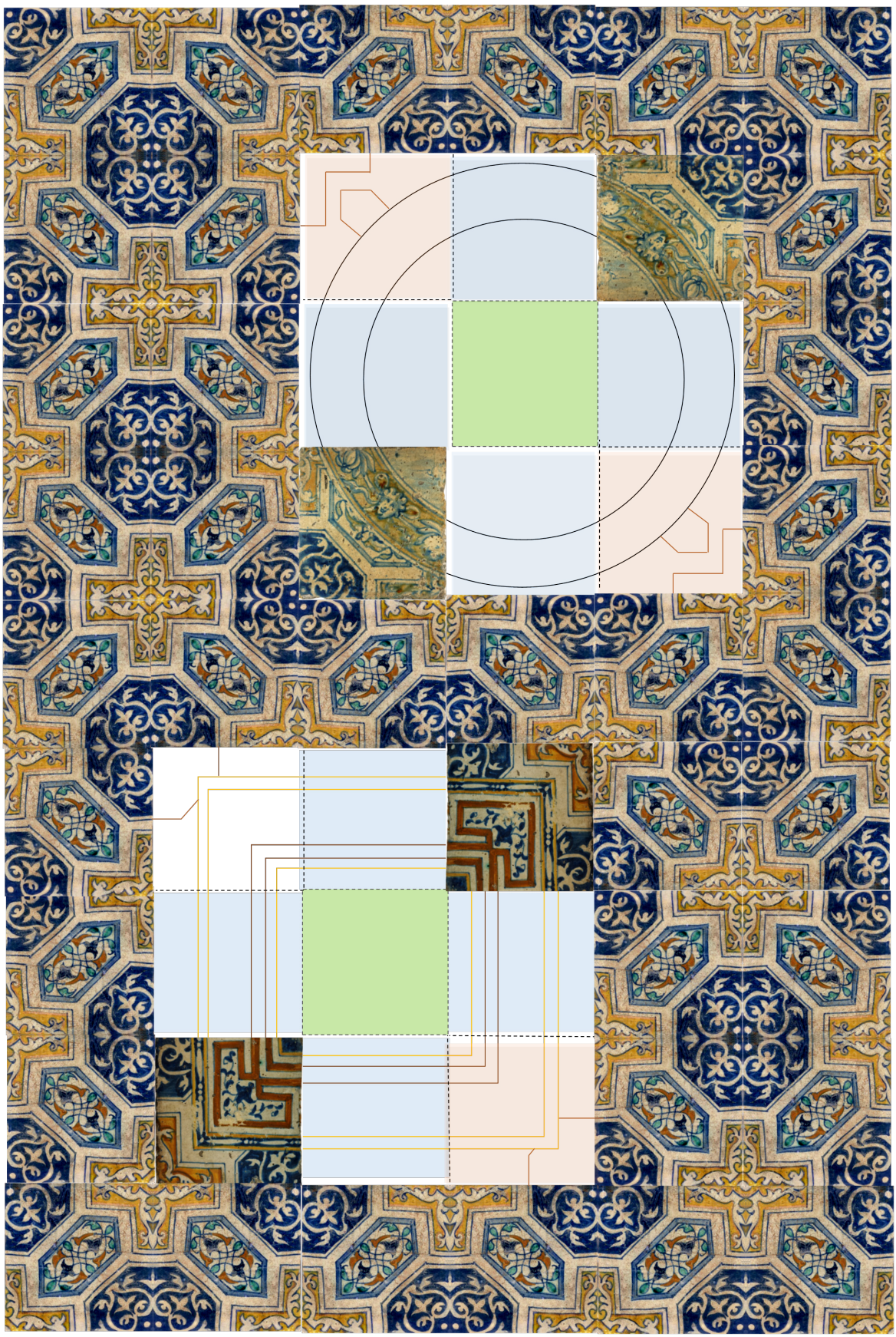

Afb. 1. Constructie van decors A, B en C waarbij tapijteffecten ontstaan boven op het geometrisch schema van zeshoeken, achthoeken en kruizen.[6]
Fig. 1. Construction of designs A, B and C where carpet effects are created on top of the geometric scheme of hexagons, octagons and crosses.[6]

De helft van de zeshoek en delen van de kruisarmen verdwijnen onder het cirkelvlak waardoor het beeld ontstaat van een tapijt dat boven op de drie voornoemde geometrische figuren is gelegd.[7] Echter, in de hoek linksonder is uiteraard een versie van decor B vereist met een ander deel van de figuratieve voorstelling in het cirkelvlak.

Om in de twee roze ingekleurde hoeken linksboven en rechtsonder van het tapijt een correcte aansluiting te maken met de kwartkruizen, dienen varianten van decor B uitgetekend, waarbij de zeshoek niet in de lengterichting is gepositioneerd, maar kops onder de cirkelband verdwijnt, en die in het cirkelvlak uiteraard andere delen van de figuratieve voorstelling bevatten.

Conclusie van dit onderzoek is dat de tegel met decor B onderdeel is van een negen tegels tellend veld, met centraal vermoedelijk een figuratieve voorstelling, dat zich perfect inpast in een doorlopend tegelvlak met geometrisch patroon.

Decor C heeft het oranjebruine kwartkruis en twee blauwe kwartachthoeken gemeen met decor A. Hier verdwijnen de kwartachthoeken deels onder een kader dat is afgeboord door een parelrand. Net als bij decor B schept dit de indruk dat dit kader als het ware een tapijt vormt - nu in vierkante vorm - dat boven op de blauwe achthoeken is gelegd.

De tegel kan 90° en 180° gedraaid worden om een vierkant kader te vormen waarop de kwartachthoeken en het kwartkruis van decor A zich perfect aansluiten (afb. 2). Echter, het blauwe vakje dat ontstaat in het midden van dat kader kan niet de bedoeling van de tegelontwerper geweest zijn. Naar analogie met de voorgaande constructie zal de tegel met decor C het hoekpunt vormen van een veld van waarschijnlijk negen tegels groot.

In afb. 1 werd dit decor geplaatst in de hoek rechtsboven van een negen tegels tellend vierkant vlak, waar dit het aanliggend oranje kruis vervolledigt. In de hoek linksonder wordt dezelfde tegel gelegd, 180° gedraaid. Voor de twee andere hoeken (roze ingekleurd) dienen varianten van decor C uitgetekend om de blauwe achthoeken van de aanliggende tegels te vervolledigen.

Half of the hexagon and parts of the crossarms disappear under the circle surface, creating the image of a carpet laid on top of the three aforementioned geometric figures.[7] However, in the lower left-hand corner, a variation of design B is required with another part of the central design.

In order to make a correct connection with the quarter-crosses in the two pink coloured upper left and lower right corners of the carpet design, variations of design B must be drawn, in which the hexagon is not positioned in a longitudinal direction, but vertically disappears under the circle, and which naturally shows other parts of the central design.

The conclusion of this research is that the tile with design B is part of a nine-tile panel, with probably a figurative representation in the centre, which fits perfectly into a continuous tile surface with a geometric pattern.

Design C has the orange-brown quarter-cross and two blue quarter-octagons in common with design A. Here the quarter-octagons disappear partly under a frame bordered by a pearl border. Just like with design B, this creates the impression that this frame forms a carpet design - now in square form - that is placed on top of the blue octagons.

The tile can be rotated 90° and 180° to form a square frame on which the quarter octagons and the quarter-cross of design A fit perfectly (fig. 2). However, the blue box that appears in the middle of that frame may not have been the intention of the tile designer. By analogy with the previous construction, the tile with design C will form the corner point of a panel of probably nine tiles in size.

In fig. 1 this design was placed in the upper right corner of a nine-tile square surface, where it completes the adjacent orange cross. The same tile is laid in the lower left corner, rotated 180°. For the other two corners (pink coloured), variations of design C must be drawn to complete the blue octagons of the adjacent tiles.

Conclusie van dit onderzoek is dat de tegel met decor C zeer waarschijnlijk onderdeel is van een negen tegels tellend veld, met naar alle waarschijnlijkheid centraal een figuratieve voorstelling, dat zich perfect inpast in een doorlopend tegelvlak met geometrisch patroon.

Decor D behoort duidelijk tot dezelfde betegeling als decor C, maar de tegels sluiten niet rechtstreeks op elkaar aan. Het is niet duidelijk waar beide tegels zich in een dergelijke betegeling zouden kunnen situeren. Het decor wordt hier enkel vermeld om aan te geven dat het geometrisch vlak ergens in de ruimte zal zijn afgesloten. De brede blauwe strook duidt immers op een boord of zoom waar het geometrisch patroon eindigt, bijvoorbeeld aan de rand van een kamer.

The conclusion of this study is that the tile with design C is most likely part of a nine-tile panel, with in all probability a figurative representation in the centre, which fits perfectly into a continuous tile surface with a geometric pattern.

Design D clearly belongs to the same tiling as design C, but the tiles do not connect directly. It is not clear where both tiles could be placed in such a panel. The design is only mentioned here to indicate that the geometric surface will be closed off somewhere in the room. The wide blue strip indicates a border or hem where the geometric pattern ends, for example at the edge of a room.

Afb. 2. Tegel met decor C in een constructie van vier tegels, aangesloten op twee tegels met decor A.
Fig. 2. Tile with design C in a construction of four tiles, connected to two tiles with design A.

1. Caignie en Oost, Een Antwerps tapijt … of het verhaal van twee aansluitende tegels, in: *Tegel* 26/1998, 2-12.
2. MAS, Antwerpen; inv. AV.7664; 133 x 133 x 18 mm; 1570-1610.
3. MAS, Antwerpen; inv. AV.7669; 138,5 x 136,7 x 20 mm; 1570-1610.
4. MAS, Antwerpen; inv. AV.7670.1-2; 135,1 x 136,7 x 18 mm; 1570-1610.
5. MAS, Antwerpen; inv. AV.7670.2-2; 133,5 x 131,1 x 18 mm; 1570-1610.
6. Omwille van de mindere kwaliteit van het glazuur in een van de kwartkruizen van de tegel uit de collectie van het MAS (noot 2) werd deze constructie gemaakt met een iets gaver exemplaar: Privé coll., Diepenveen; inv. KB37; 132,9 x 133,3 x 18 mm; 1570-1610.
   Because of the lower quality of the glaze on one of the quarter crosses of the tile from the MAS collection (note 2), this construction was made with a slightly better specimen: Private coll., Diepenveen; inv. KB37; 132,9 x 133,3 x 18 mm; 1570-1610.
7. Deze constructie werd oorspronkelijk uitgetekend door Eef Oost in: / This construction was originally drawn by Eef Oost in: Caignie en Oost, Een Antwerps tapijt … of het verhaal van twee aansluitende tegels, in: *Tegel* 26/1998, 2-12.